161222 ـ حکم نماز در مکانی که در آن تصویر وجود دارد

سوال

حکمت از اینکه برای مسلمان جایز نیست در اتاقی که در آن مجسمه و تصاویری بر دیوار است نماز بگزارد چیست؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولا:

علما بر منع نماز در مکانی که در آن تصویر ذی روح (انسان یا حیوان) هست اتفاق نظر دارند و بلکه برخی از آنها قائل به تحریم آن هستند و اکثریت آن را مکروه می‌دانند.

امام نووی ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

«اما لباس [و پارچه‌ای] که در آن تصویر یا صلیب یا آنچه باعث حواس پرتی می‌شود باشد، نماز در آن و به سوی آن و بر آن مکروه است». (۱۸۵/۳).

و شیخ الاسلام ابن تیمیه ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

«صحیح و ماثور از عمر بن الخطاب و دیگران و آنچه به نص از احمد و دیگران وارد شده این است که اگر در آنجا ـ یعنی در کلیسا ـ تصویر بود در آن نماز گزارده نمی‌شود زیرا ملائکه وارد خانه‌ای که در آن تصویر باشد نمی‌شوند و برای آنکه پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ وارد کعبه نشدند تا آنکه تصاویر موجود در آن از بین برده شد و همچنین عمر می‌فرماید: ما در صورتی که در کلیساهای آنها تصویر بود وارد آن نمی‌شدیم». (مجموع الفتاوی: ۲۲/۱۶۲).

بهوتی حنبلی ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

«نماز به سوی تصویر برافراشته مکروه است، و بر آن نص شده؛ زیرا این شبیه سجده بردن کفار به این [تصاویر] است... و در «الفصول» آمده است: نماز به سوی دیواری که بر آن تصویر با مجسمه‌هایی هست مکروه است؛ زیرا در آن شباهت به پرستش بت‌هاست» به اختصار از «کشاف القناع» (۱/۳۷۰).

علمای کمیسیون دائم می‌گویند:

«نماز در محلی که در آن تصویری در برابر نمازگزاران قرار دارد شبیه‌سازی به بت پرستان است و احادیث بسیاری دال بر نهی از شبیه ساختن خود به دشمنان الله و امر به مخالفت با آنان وارد شده است، همچنین باید دانست که آویزان کردن تصاویر موجودات روح‌دار بر دیوار جایز نیست بلکه از اسباب غلو و شرک است به ویژه اگر تصویر اشخاصِ بزرگ‌داشته شده باشد» (فتاوى اللجنة الدائمة: ۶/ ۲۵۰ـ۲۵۱).

عبدالعزیز بن باز، عبدالرزاق عفیفی، عبدالله بن غدیان، عبدالله بن قعود.

متأخران حنفی و شافعی ـ برخلاف حنابله ـ در این باره سخت گرفته‌اند تا آنکه حتی نماز گزاردن در مکانی که در آن تصویر باشد را منع کرده‌اند حتی اگر تصویر پشت سر نمازگزار باشد یا روی زمین افتاده باشد به طوری که آن را نبیند.

شبراملسی شافعی می‌گوید:

«نماز گزاردن در لباسی که در آن تصویر هست، یا نماز گزاردن بر آن... حتی اگر نابینا باشد یا در تاریکی باشد یا آنکه تصویر پشت سرش باشد یا بر روی زمین افتاده باشد به طوری که اگر بر آن نماز بخواند آن را نبیند، و آن آشکار است و این از روی دوری از تصویر مورد نهی است» (حاشية نهاية المحتاج: ۲/۱۴).

ثانیا:

بنابر آنچه نقل شد می‌توان به جمع بندی و شناخت حکمت‌های منع نماز در مکانی که در آن تصاویر و مجسمه‌هاست پی برد:

وجه نخست: ملائکه وارد خانه‌ای که در آن تصویر باشد نمی‌شوند. از ابوطلحه ـ رضی الله عنه ـ روایت است که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: «ملائکه به خانه‌ای که در آن سگ یا تصویر باشد وارد نمی‌شوند» به روایت بخاری (۳۲۲۵) و مسلم (۲۱۰۶).

نمازگزار از الله متعال خواهان نزول رحمت و بیشتر شدن خیر است، اما چنین چیزی را چگونه در مکانی بخواهد که ملائکهٔ رحمت به آن راه ندارند؟

وجه دوم: اجتناب از وقوع در مشابهت با بت پرستان و اجتناب از شبیه ساختن خود به غیر مسلمانان از مهم‌ترین احکامی است که شریعت آورده است و این برای محافظت از هویت مسلمان و جلوگیری از ذوب شدن او و ابقای تازگی و درخشش دین اوست که در میان دیگر امت‌ها می‌درخشد.

از عایشه ـ رضی الله عنها ـ روایت است که ام حبیبه و ام سلمه ـ رضی الله عنهما ـ برای رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ از کلیسایی یاد کردند که در حبشه دیده بودند و در آن تصاویری بود، پس رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: «آنان هرگاه شخص صالحی در میانشان از دنیا می‌رفت بر قبر او مسجدی می‌ساختند و این تصاویر را در آن می‌کشیدند؛ آنان نزد الله بدترین خلق در روز قیامت هستند» به روایت بخاری (۴۲۷) و مسلم (۵۲۸).

وجه سوم: اجتناب از آنچه نمازگزار را مشغول سازد و حواس او را پرت کند. تصاویر ـ اگر در برابر نمازگزار باشند ـ فکر او را مشغول می‌کند و باعث پرت شدن حواس او می‌شود، حال آنکه مسلمان تلاش می‌کند در نمازش به بالاترین درجات خشوع و قطع رابطه با همه و ارتباط با الله عزوجل برسد. از انس بن مالک ـ رضی الله عنه ـ روایت است که گفت: عایشه پرده‌ای داشت که گوشه‌ای از خانه‌اش را با آن پوشانده بود، پس پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمود: «این پرده را بردار زیرا تصاویر آن همواره در نماز به نظرم می‌آیند» به روایت بخاری (۳۷۴: باب کراهیة الصلاة في التصاویر).

والله اعلم.